

УДК 336.14

Мельничук Н. Ю.

Національна академія статистики, обліку та аудиту

РЕАЛІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ В ОСТАННІ РОКИ

У статті висвітлено особливості бюджетного планування як складової частини бюджетного менеджменту, що дало можливість дослідити теоретичні уявлення про тлумачення сутнісних характеристик бюджетного планування щодо виокремлення трьох аспектів: організаційного, управлінського, фінансового. Визначено мету бюджетного планування. Обґрунтовано, що до методів бюджетного планування доцільно зараховувати балансовий, експертний, нормативний, програмно-цільовий, комбінований, екстраполяцій, постатейний, аналітичний, послідовного, синхронного, безперервного і фіксованого планування. Виокремлено принципи бюджетного планування, зокрема єдності, безперервності, невизначеності, гнучкості, точності, участі, комплексності, оптимальності, необхідності, пріоритетності, конкретності, наукової обґрунтованості, об'єктивності, збалансованості, реальності, повноти, інтегрованості, економічності, періодичності, варіативності. Досліджено функції та розроблено власний науковий підхід до характеристики класифікаційних ознак видів бюджетного планування.

Ключові слова: планування, бюджет, бюджетне планування, органи державної влади, складники бюджетного планування.

Постановка проблеми. Бюджетне планування як невід'ємний складник бюджетної політики визначає джерела формування бюджетних коштів та напрями їх використання у процесі досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей держави. Саме цей вид планування враховує особливості соціально-економічного розвитку України, досліджує чинники, що впливають на стійкість державних фінансів, сприяє збалансованості потреб населення з реальними можливостями держави. Недосконалість стратегічного складника бюджетного планування призвела до значних диспропорцій між доходами та видатками державного бюджету України, неможливості довготермінового й ефективного використання бюджетних коштів, різкого скорочення кількості наданих соціальних послуг населенню та погіршення їхньої якості, відсутності цілісної системи стратегічного планування.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (про правову основу для впровадження середньострокового бюджетного планування)» від 06.12.2018, який набрав чинності 11.01.2019, в Україні розпочато головну бюджетну реформу – перехід на середньострокове бюджетне планування. Формування бюджету на середньострокову перспективу є необхідною умовою сьогодення, яка передбачає складання державного та місцевих бюджетів не на один, а на три роки. Втім, середньострокове бюджетне планування базується на загальних засадах бюджетного планування, окремі складники якого не є достатньо дослідженими, що й зумовило актуальність вибраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних фахівців, такі як О. Василик, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Л. Сафонова, С. Юрій та ін., приділяють значну увагу питанням бюджетного планування. Однак, незважаючи на вагомі кроки, існує необхідність подальшого дослідження бюджетного планування у напрямі підвищення його ефективності та результативності у сфері реалізації стратегічних завдань України й впровадження середньострокового планування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте залишається відкритим питання комплексного дослідження бюджетного планування та визначення його проблемних аспектів.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є комплексне дослідження теоретико-методичних засад бюджетного планування як основи для впровадження планування на середньострокову перспективу.

Виклад основного матеріалу. Уперше бюджетне планування було застосовано в бюджетному процесі США на початку 1990-х років із прийняттям закону «Про оцінку результатів діяльності державних установ», що дало можливість визначити його роль у соціально-економічних процесах. Англійським синонімом поняття «бюджетне планування» є *budgetary planning* або *budget planning*. Для узагальнення теоретичних засад бюджетного планування вивчимо сутність цього поняття. Так, у Бюджетному кодексі України відсутнє трактування поняття «бюджетне планування». Провідні українські вчені пропонують різні наукові підходи до розуміння його сутності. Л. Сафонова [1] використовує комплексний науковий підхід, який дає змогу розглядати всі взаємозв'язані складники бюджетного планування. Своєю чергою, Ю. Пасічник [2] та укладач Словника бюджетної термінології [3] пропонують характеризувати досліджуване поняття з позицій процесного підходу, який дає їм можливість убачати у цьому понятті процеси складання, розгляду і затвердження бюджету на наступний рік. Уважаємо, що процесний підхід обов'язково повинен доповнюватися процедурним науковим підходом, який передбачає детальну характеристику бюджетних операцій у ході бюджетного процесу.

Системний науковий підхід використано О. Василюком і К. Павлюком [4], А. Загороднім та Г. Вознюком [5, с. 414]. Це дало змогу дослідникам в авторському трактуванні наголосити на важливості процесу визначення джерел бюджетних коштів, напрямів їх використання, цілей бюджетного планування і досліджувати його як систему. С. Юрій, В. Стоян і М. Мац [6] застосовують директивний науковий підхід, який акцентує увагу на централізованому розподілі та перерозподілі ВВП і національного доходу згідно з Державною програмою економічного і соціального розвитку країни. Не можемо погодитися з трактуванням С. Мочерного [7], який поклав в його основу тільки логічний підхід, що не дало авторів змоги охарактеризувати бюджетне планування ширше.

С. Савчук [8, с. 185] пропонує характеризувати бюджетне планування з позицій оптимізаційного наукового підходу, що дало можливість обґрунтувати його цільове спрямування на підвищення ефективності, дієвості та прозорості державного сектору. Динамічний науковий підхід застосовано В. Андрущенком [9] за розуміння бюджетного планування як процесу, що забезпечує взаємозв'язок між видатками і доходами з метою реалізації поставлених урядом завдань із виконання бюджету.

При цьому є трактування, що поєднують у собі два наукових підходи. Так, В. Дем'янишин [10, с. 63] під час тлумачення бюджетного планування як єдиного процесу складання, розгляду і затвердження основного фінансового плану – державного бюджету використовує процесний підхід. Водночас під час трактування бюджетного планування як науково обґрунтованого процесу встановлення обсягів і джерел формування, а також напрямів використання централізованого фонду державних коштів він акцентує увагу на комплексному підході.

Отже, у фінансовій науці бюджетне планування пов'язують із різними науковими підходами, в основі яких лежать різні словосполучення. Ураховуючи наведені трактування, вважаємо, що бюджетне планування можна розглядати в трьох аспектах: організаційному (діяльність органів державної влади, які, використовуючи сукупність організаційно-технічних і методичних заходів, розробляють план надходження й використання бюджетних коштів на певний період, результативність якого впливає на соціально-економічний розвиток країни); управлінському (комплекс взаємозв'язаних організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів, які використовуються суб'єктами бюджетного планування під час виконання управлінських функцій із метою підвищення результативності бюджетного менеджменту); фінансовому (сукупність фінансових відносин із приводу формування й використання бюджетних коштів із метою задоволення потреб суспільства).

Мета бюджетного планування полягає у забезпеченні проведення збалансованої бюджетної політики у сфері формування й використання бюджетних коштів для підвищення результативності бюджетного менеджменту, що сприятиме соціально-економічному розвитку країни.

Методичний складник бюджетного планування досліджували багато науковців (В. Дем'янишин, В. Марцин, С. Савчук), кожен з яких пропонував власний підхід. Згрупувавши ці підходи, ми змогли комплексно їх проаналізувати і виокремити такі: балансовий; експертний; нормативний; програмно-цільовий; комбінований; екстраполяції; постатейний; аналітичний; послідовного, синхронного, безперервного і фіксованого бюджетного планування.

Балансовий метод бюджетного планування передбачає порівняння доходів і видатків бюджету, визначення джерел формування бюджетних коштів. За його допомогою забезпечується пропорційність у розвитку, або економічна рівновага, виявляються диспропорції у бюджетній сфері. Своєю чергою, експертний метод бюджетного планування базується на прогнозах експертних оцінках фахівців, побудованих на їхньому професійному, науковому, практичному та життєвому досвіді з проблемних аспектів бюджетного планування.

Нормативний метод бюджетного планування використовується в сукупності з іншими методами і передбачає розрахунок показників шляхом установлення норм та нормативів, які визначаються аналітичним або розрахунковим способом і регламентуються урядом, міністерствами і відомствами. Програмно-цільовий метод бюджетного планування полягає у відборі основних цілей соціального, економічного і наукового розвитку, у розробленні взаємозв'язаних заходів щодо їх досягнення у визначені строки за збалансованого забезпечення бюджетними коштами в урахуванням їх ефективного використання. Цей метод застосовується під час розроблення бюджету, бюджетних програм, стратегічних завдань тощо. Комбінований метод бюджетного планування поєднує у собі передачу проекту бюджету від органів місцевого самоврядування до органів державної влади, його опрацювання останніми та передачу у зворотному напрямі.

Метод екстраполяції бюджетного планування полягає у припущенні відносної сталості абсолютних значень доходів і видатків бюджету в майбутньому, а також середнього темпу зростання. Крім того, під час бюджетного планування використовується постатейний метод, який передбачає розрахунок витрат на один рік, необхідних для забезпечення діяльності бюджетних організацій без урахування оцінки кінцевих результатів їх функціонування. Перевагами такого методу бюджетування є його відносна простота і потенціальний контроль видатків бюджету через їх детальну специфікацію [11]. Аналітичний метод бюджетного планування застосовується для оцінки бюджетних ризиків під час формування та використання бюджетних коштів.

Окрім зазначених методів, існує метод послідовного бюджетного планування, який полягає у логічному послідовному розписі доходів і видатків бюджету з метою формування зведеного бюджету. Метод синхронного бюджетного планування полягає в одночасному розробленні та координуванні бюджетів різних рівнів і різного спрямування [12]. Поряд із розглянутими також використовують метод гнучкого бюджетного планування, який має на меті розроблення декількох варіантів бюджетів на основі складання песимістичних та оптимістичних прогнозів. Метод безперервного бюджетного планування передбачає постійне планування протягом усього бюджетного процесу шляхом внесення коректив, які спричиняють зміни у доходах і видатках бюджетів згідно зі стратегічними завданнями країни. Своєю чергою, метод фіксованого бюджетного планування повинен забезпечити відсутність змін і коригувань у доходах і видатках бюджетів протягом усього бюджетного періоду.

Окрім методів, важливими складниками методичного апарату бюджетного планування є також його принципи та функції. У результаті дослідження принципів бюджетного менеджменту нами було визначено, що єдиний підхід до їх розгляду відсутній. Пропонуємо об'єднати існуючі підходи (О. Василик і К. Павлюк, С. Савчук, Л. Сафонова, Ю. Пасічник, В. Дем'янишин, С. Юрій, В. Стоян і М. Мац) та узагальнити найголовніші з них: єдності; безперервності; невизначеності; гнучкості; точності; участі; комплексності; оптимальності; необхідності; пріоритетності; конкретності; наукової обґрунтованості; об'єктивності; збалансованості; реальності; повноти; інтегрованості; економічності; періодичності; варіативності. Пропонуємо їх трактування.

Принцип єдності передбачає, що бюджетне планування має системний характер, охоплює всю бюджетну сферу, тенденції, зміни і зворотні зв'язки у фінансовій системі країни, що впливають на бюджет. Принцип безперервності означає, що, з одного боку, бюджетне планування повинне бути постійним, а з іншого – плани мають безперервно замінювати один одного. Принцип невизначеності має на увазі постійне коригування очікувань, а також відповідні виправлення та уточнення плану доходів і видатків бюджету.

Принцип гнучкості означає, що ймовірність виникнення непередбачуваних обставин зумовлює постійну зміну спрямованості бюджетного планування. Своєю чергою, принцип точності передбачає відповідність планів внутрішнім і зовнішнім чинникам, які впливають на дохідну й видаткову частини бюджету. Що ж до принципу участі, то він означає, що всі, хто бере участь у бюджетному процесі, стають учасниками планової діяльності незалежно від посади і виконуваних функцій.

Згідно з принципом комплексності, усі рішення щодо бюджетного планування мають бути комплексними і забезпечувати облік усіх змін, як за статтями або розділами, так і за бюджетним процесом. Принцип оптимальності передбачає впровадження досягнень соціального, науково-технічного та організаційного прогресу в рамках наявних бюджетних коштів. Водночас принцип необхідності означає обов'язкове використання планів про надходження й використання бюджетних коштів.

В основі принципу пріоритетності лежить розроблення планів, яке ґрунтується на пріоритетах бюджетної політики. Принцип конкретності означає, що планові показники мають бути конкретними і безпосередньо стосуватися планованого об'єкта. Принцип наукової обґрунтованості спрямований на побудову бюджетів на виважених, науково обґрунтованих показниках і розрахунках.

Принцип об'єктивності має на увазі, що бюджетне планування слід формувати на неупередженій інформації. Своєю чергою, принцип збалансованості полягає у забезпеченні збалансованості трудових, матеріальних і грошових ресурсів, тобто плани повинні розроблятися у такий спосіб, щоб дотримувався баланс доходів і видатків бюджету. Не менш важливу роль відіграє принцип реальності, який виходить із необхідності надання пріоритету виконанню функцій уповноважених органів відповідно до обсягу бюджетних коштів.

Згідно з принципом повноти, усі операції, що сприяють формуванню дохідної та видаткової частини бюджету, мають бути відображені в ньому. Принцип інтегрованості пов'язаний із необхідністю тісної горизонтальної та вертикальної взаємозалежності між зведеним, державним та місцевими бюджетами. Для дотримання цього принципу під час розроблення бюджетів нижчого рівня обов'язковим є врахування завдань державного бюджету.

Принцип економічності реалізується у тому разі, якщо має місце перевищення доходів над видатками бюджету. Водночас принцип періодичності передбачає, що бюджети слід складати на певні періоди. Принцип варіативності полягає у тому, що завдяки бюджетному плануванню створено можливість розглядати альтернативні варіанти формування, розподілу й використання бюджетних коштів, оцінювати сукупний вплив цільових показників на кінцевий результат і

вибирати більш ефективну програму суспільного розвитку країни у цілому або окремої адміністративно-територіальної одиниці.

Функції бюджетного планування дають змогу забезпечити збалансованість бюджетних коштів, визначити реальні джерела доходів бюджету і пріоритети у бюджетній політиці щодо видатків, здійснювати ефективне управління державним боргом, реалізовувати єдину бюджетну політику на всіх рівнях державної влади. Рівень бюджетного планування істотною мірою залежить, по-перше, від чіткості формулювання цілей і завдань; по-друге, від достовірності інформації, що використовується для підготовки проекту бюджету; по-третє, від методології планування показників бюджету [13, с. 258]. Погоджуємося з тим, що до основних функцій бюджетного планування слід зараховувати відображення основних напрямів бюджетної політики; вибір раціональних шляхів бюджетного забезпечення; здійснення необхідних заходів щодо перерозподілу бюджетних коштів; становлення раціональних форм мобілізації бюджетних коштів й оптимальний розподіл доходів і видатків.

Розглянувши сутність поняття «бюджетне планування», його мету, методи, принципи та функції, дослідимо види бюджетного планування, які допоможуть глибше зрозуміти його значення у сучасних умовах господарювання. Уже традиційним стало виокремлювати такі види бюджетного планування, як зведене, територіальне та адресне [14]. Але, на нашу думку, крім зазначених, доцільно виокремити також інші види бюджетного планування [15, с. 99]: за періодом охоплення, способом здійснення, ступенем дії, методами, результативністю, ступенем охоплення, поставленими завданнями, рівнем господарювання, строками. Саме застосування різних видів бюджетного планування у бюджетному процесі дає можливість виявляти чинники негативного впливу зовнішнього середовища і вчасно реагувати на їх зміну.

За періодом охоплення слід виокремлювати поточне і перспективне бюджетне планування. Поточне бюджетне планування передбачає прогноз доходів і видатків бюджету на наступний рік, який періодично уточнюється у напрямі приведення бюджету у відповідність із поставленими цілями. Перспективне бюджетне планування розглядається і затверджується органом представницької влади одночасно із законом про бюджет на наступний фінансовий рік. У процесі перспективного бюджетного планування враховуються не тільки всі очікувані видатки, а й усі очікувані доходи. За цих умов у кожній програмі розраховуються сукупні кошторисні видатки і розподіляються видатки за роками згідно з прийнятою бюджетною класифікацією.

За способом здійснення пропонуємо виокремлювати автоматизоване і ручне бюджетне планування. За автоматизованого бюджетного планування передбачається планування доходів і видатків бюджету шляхом прямого застосування автоматизованих пристроїв без участі людини. Ручне бюджетне планування здійснюється безпосередньо самим виконавцем із точним розрахунком показників формування й використання коштів у бюджетній сфері. Такий вид планування застосовується лише в окремих випадках.

За ступенем дії треба виокремити активне і пасивне бюджетне планування. Активне бюджетне планування означає планування безпосередньо у ході бюджетного процесу. Його застосування дає

зможу запобігати виникненню явищ, які можуть негативно вплинути на формування й використання бюджетних коштів. Пасивне бюджетне планування здійснюється безпосередньо перед початком бюджетного процесу визначення результатів майбутнього.

За методами пропонуємо поділяти бюджетне планування на статистичне та гнучке. Статистичне бюджетне планування ґрунтується на застосуванні теорії ймовірностей та математичної статистики. Воно дає змогу не тільки фіксувати фактичний рівень якості планування в минулому звітному періоді, а й активно впливати на перебіг бюджетного процесу, тобто забезпечувати управління ним. Гнучке бюджетне планування передбачає постійне коригування планової інформації на основі застосування сукупності методів планування в бюджетному процесі.

За результативністю бюджетне планування слід поділяти на з'ясувальне та випереджувальне. З'ясувальне бюджетне планування означає планування у бюджетному процесі, за якого дані про фактично отримані результати порівнюються з плановими з метою з'ясування явищ, які можуть спричинити позитивний або негативний вплив. Після такого бюджетного планування може виникати або негативний зв'язок (який ініціює дію, націлену на повернення процесу до початково визначеного напрямку), або позитивний (який, своєю чергою, спонукає до дій, спрямованих на ліквідацію відхилення від плану). Випереджувальне бюджетне планування ґрунтується на результатах прогнозних розрахунків. Наприклад, якщо прогнозні видатки починають перевищувати заплановані бюджетом, то необхідно запровадити планові дії із запобігання таким відхиленням у майбутньому.

За ступенем охоплення бюджетне планування слід поділяти на покодове і групове. Покодове бюджетне планування здійснюється за кожним кодом бюджетних класифікацій, як за доходами бюджету, так і за його видатками. Групове бюджетне планування проводиться одразу по декількох загальних кодах бюджетних класифікацій доходів і видатків бюджету.

За поставленими завданнями бюджетного планування пропонуємо виокремлювати профілактичне, звичайне і спеціальне. Профілактичне бюджетне планування має на меті запобігати виникненню негативних явищ у бюджетному процесі. Звичайне бюджетне планування покликане ліквідувати негативні явища, що виникають у бюджетному процесі. Спеціальне бюджетне планування відповідає за спеціально визначені окремі завдання у бюджетній сфері.

За рівнями господарювання доцільно виокремлювати загальнодержавне, регіональне та бюджетне планування суб'єктів господарювання. Згідно з Бюджетним кодексом України, у загальнодержавному бюджетному плануванні беруть участь міжнародні фінансові інституції, зарубіжні консультанти, вітчизняні наукові установи, Кабінет Міністрів України, усі міністерства і відомства, комітети Верховної Ради України, окремі депутати й громадські організації. Регіональне бюджетне планування здійснюється на регіональному рівні за участю структурних підрозділів органів законодавчої та виконавчої влади, депутатів, науковців і громадських діячів. Бюджетне планування суб'єктів господарювання проводиться у межах установ, організацій або підприємств державної форми власності.

За строками бюджетне планування слід поділяти на коротко- та середньострокове. Короткострокове бюджетне планування здійснюється на короткостроковий період (місяць, квартал, рік). Бюджетне планування обмежується одним роком, що не дає можливості орієнтувати бюджетну політику на досягнення пріоритетів і цілей соціально-економічного розвитку, які виходять за межі поточного року. Як наслідок, прийняті національні та галузеві програми, реалізація яких передбачалася на середньо- і довгостроковий періоди, часто не пов'язані з можливостями бюджету. Це спричиняє часті перегляди строків їх виконання і відповідні коригування програмних заходів. Середньострокове бюджетне планування як необхідний елемент запровадження програмно-цільового методу бюджетного планування передбачає планування на середньострокову перспективу, обов'язковою вимогою якого є відбір відповідних напрямів діяльності та завдань з урахуванням фінансових можливостей держави.

Наведена класифікація відображає нові ознаки, згідно з якими можна розглядати різні види бюджетного планування, доцільні для використання у коротко- та довгостроковому періодах. Такий підхід дає змогу подолати недоліки сучасного бюджетного планування.

Останніми роками бюджетне планування в Україні використовувалося неефективно, незважаючи на те що його було запроваджено ще у 2001 р. Зокрема, мала місце орієнтація бюджетного планування переважно на етап підготовки до складання проекту державного бюджету України. Окрім того, траплялися випадки невідповідності законодавчих норм (наприклад, під час установлення порядку взаємодії Кабінету Міністрів України та НБУ у ході визначення основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період). Так, згідно з Розділом 2 Бюджетного кодексу України «Державний бюджет України» гл. 6, ст. 33, п. 2, НБУ подавав Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України до 15 березня року, що передувало плановому, прогнозні монетарні показники і показники валютно-курсової політики на наступний рік та на наступні за плановим два бюджетних періоди (у тому числі обмінний курс гривні у середньому за рік і на кінець року) [16]. Водночас, згідно з Розділом 2 Бюджетного кодексу України «Державний бюджет України» гл. 6, ст. 33, п. 1, Міністерство фінансів України спільно з іншими центральними органами виконавчої влади, розробляло відповідно до визначених у щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України» пріоритетів бюджетної політики проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і до 20 березня року, що передувало плановому, подавало його на розгляд до Кабінету Міністрів України [16]. Отже, Міністерство фінансів України на підготовку проекту відводилося лише п'ять днів. На нашу думку, це істотно ускладнювало процес ефективного прогнозування і планування бюджетних показників, що, своєю чергою, надалі позначалося на результатах бюджетного процесу і строках подання та прийняття Закону України «Про Державний бюджет України». Тому у зв'язку з підвищенням ефективності бюджетного планування надзвичайно актуальним є питання запровадження середньострокового бюджетного планування, яке практикується в багатьох країнах світу (зокрема, в Ірландії, Нідерландах, Пор-

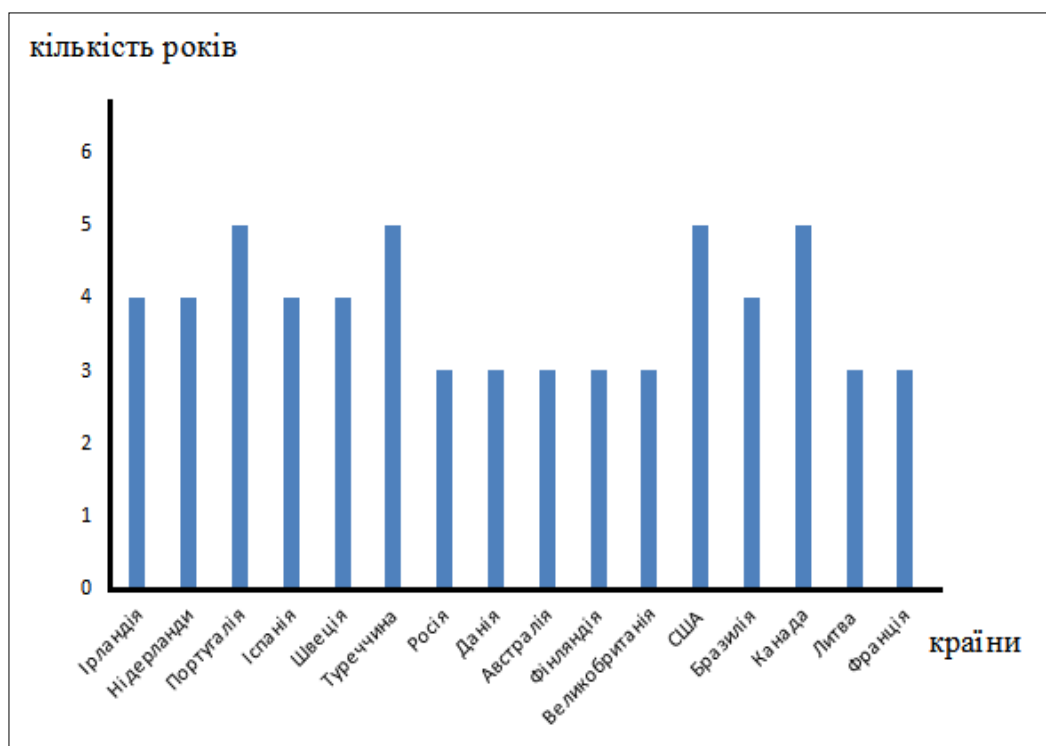

Рис. 1. Тривалість середньострокового бюджетного планування в окремих країнах світу у 2016 р.

Джерело: побудовано автором на основі даних [17; 18; 19, с. 41; 20, с. 9; 21]

тугалії, Іспанії, Швеції, Туреччині, Росії, Данії, Австралії, Фінляндії, Великобританії, США, Бразилії, Канаді, Литві, Франції) (рис. 1).

Згідно з рис. 1, такі країни, як Австралія, Великобританія, Данія, Литва, Росія, Фінляндія і Франція, здійснюють середньострокове бюджетне планування на три роки, Бразилія, Ірландія, Іспанія, Нідерланди і Швеція – на чотири, а Канада, Португалія, США і Туреччина – на п'ять.

Запровадження середньострокового бюджетного планування в Україні дасть змогу в майбутньому забезпечити результативність бюджетного менеджменту в системі державного регулювання, посилити бюджетну дисципліну, встановити контроль над державним боргом, досягти фінансової та макроекономічної стабільності, складати трирічні бюджети на основі реальних показників.

Висновки і пропозиції. На основі проведеного дослідження запропоновано наукове обґрунтування економічної природи поняття «бюджетне планування» в контексті посилення ролі цього явища в бюджетному процесі. Існуючі класифікаційні ознаки бюджетного планування доповнено іншими, а саме: за періодом охоплення, способом здійснення, ступенем дії, методами, результативністю, ступенем охоплення, конкретними завданнями, рівнем планування, строком. Така класифікація відображає нові ознаки, згідно з якими можна розглядати різні види бюджетного планування, які доцільно використовувати у короткотривалому довшостроковому періодах. Цей підхід дає змогу сформулювати наукові основи для розроблення аналітичного інструментарію оцінювання планування доходів і видатків бюджету на середньострокову перспективу.

Список використаних джерел:

- Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент. Київ, 2001. 186 с.
- Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн. Київ : Знання-Прес, 2003. 523 с.
- Словник бюджетної термінології. *Словopedia* : вебсайт. URL : <http://slovopedia.org.ua/50/53393/362483.html> (дата звернення: 14.01.2019).
- Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України. Київ, 2004. 608 с.
- Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Львів, 2005. 714 с.
- Юрій С.І., Стоян В.І., Мац М.Й. Казначейська система. Тернопіль, 2002. 394 с.
- Петровська І.О., Клиновий Д.В. Фінанси (з елементами статистики фінансів). Київ, 2002. 300 с.
- Савчук С. До питання про сутність бюджетного планування. *Світ фінансів*. 2006. Вип. 3(8). С. 181–185.
- Андрущенко В.Л. Міжбюджетні відносини в Україні і міжнародний досвід. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право)*. 2013. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprifuua_2013_2_3 (дата звернення: 04.02.2019).
- Дем'янишин В. Складання проекту бюджету держави: прагматика, проблематика та шляхи удосконалення. *Світ фінансів*. 2007. № 4(13). С. 100–115.
- Корнієнко Н.М. Аналіз системи планування бюджетних видатків в Україні. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. URL : http://www.business-inform.net/pdf/2013/4_0/389_393.pdf (дата звернення: 11.01.2019).
- Ілляшенко Т., Ілляшенко К., Скобенко М. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2012. № 3. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29735/1/Ilyashenko_Ilyashenko_Skobenko.pdf (дата звернення: 13.02.2019).

13. Управління державним бюджетом України / за заг. ред. М.Я. Азарова. Київ : Зовнішня торгівля, 2010. 816 с.
14. Бюджетне планування та контроль. *П'ятифан* : вебсайт. URL : <http://5fan.ru/wievjob.php?id=36139> (дата звернення: 01.02.2019).
15. Melnychuk N. Budget planning in financial management. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2015. Vol. 1. № 2. P. 95–105.
16. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 01.01.2019).
17. Constitution of Brazil. URL : <http://www.v-brazil.com/government/laws/constitution.html> (last accessed: 21.01.2019).
18. Training materials for governments. Pre-budget statement. MGP, 2012. URL : <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI-MG-Training-Pre-Budget-Statement.pdf> (last accessed: 05.01.2019).
19. EuroposTaos 2011 m. lapkričio 8 d. direktyva 2011/85/ESdėlreikalavimų valstybių narių biudžetų sistemoms. *Oficialusis leidinys*. L 306, 2011. 11. 23. p. 41.
20. LR biudžeto sandaros įstatymas Nr. IX–1946. *Žin.*, 2004. № 4–47.
21. Ministry of Finance of the Netherlands. Government of the Netherlands: website. URL : <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-finance> (дата звернення: 07.01.2019).

References:

1. Safonova L. D. (2001) *Byudzhetnyy menedzhment*. Kyiv. Kyiv. nats. ekon. un-t. (in Ukrainian)
2. Pasichnyk Y. V. (2003) *Byudzhetna systema Ukrayiny ta zarubizhnykh krajin*. [The budget system of Ukraine and foreign countries: textbook. tool.]. Kyiv. Znannya-Pres. (in Ukrainian)
3. *Slovnnyk byudzhetnoyi terminolohiyi [Dictionary of budget terminology]*. Slovpediya: veb-sayt [Slovpedia: Website]. Available at : <http://slovpedia.org.ua/50/53393/362483.html> (accessed 14 January 2019).
4. Vasylik A. D., Pavlyuk K. V. (2004) *Derzhavni finansy Ukrayiny*. [State finances of Ukraine: a textbook]. Kyiv. Tsentr navchal'noy iliteratury (in Ukrainian)
5. Zagorodnii A. G., Voznyuk G. L. (2005) *Finansovo-ekonomichnyy slovnnyk [Financial and economic dictionary]*. Lviv. Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnik". (in Ukrainian)
6. Yuri S. I., Stoyan V. I., Matz M. Y. (2002) *Kaznachey's'ka systema*. [Treasury system: textbook. tool.]. Ternopil. Carte Blanche. (in Ukrainian)
7. Petrovskaya I. O., Klinovy D. V. (2002) *Finansy (z elementamy statystyky finansiv)*. [Finances (with elements of finance statistics): textbook. tool.]. Kyiv. TSUL. (in Ukrainian)
8. Savchuk S. (2006). *Do pytannya pro sutnist' byudzhetnoho planuvannya [On the question of the essence of budget planning]*. *Svit finansiv [The world of finance]*. 3 (8), pp. 181-185. (in Ukrainian).
9. Andrushchenko V. L. (2013) *Mizhbyudzhetni vidnosyny v Ukrayini I mizhnarodnyy dosvid [Intergovernmental budgetary relations in Ukraine and international experience]*. *Zbirnyk naukovykh prats' Iripins'koyi finansovo-yurydychnoyi akademiyi (ekonomika, pravo) [Proceedings of the Irpin Finance and Law Academy (Economics, Law)]*. no. 2, pp. 5-10. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpifyua_2013_2_3 (accessed 04 February 2019).
10. Demianishin V. (2007) *Skladannya proektu byudzhetu derzhavy: prahmatyka, problematyka ta shlyakhy udoskonalennya [Drafting of the state budget: pragmatics, problems and ways of improvement]*. *Svitfinansiv [The world of finance]*. no. 4 (13), pp. 100-115.
11. Kornienko N. M. (2013) *Analiz systemy planuvannya byudzhetnykh vydatkiv v Ukrayini [Analysis of the budget expenditures planning system in Ukraine]*. *Biznes-Inform. [Business Inform]*. no. 4, pp. 389-393. Available at: http://www.business-inform.net/pdf/2013/4_0/389_393.pdf (accessed 11 January 2019).
12. Piyashenko T., Ilyashenko K., Skobenko M. (2012). *Byudzhetuvannya yak napryamok udoskonalennya systemy upravlinnya diyal'nistyu pidpryyemstv [Budgeting as a direction for improvement of the enterprise activity management system]*. *Visnyk Sum DU. Ser. Ekonomika [SSU Bulletin. Avg. Economy]*. no. 3, pp. 36-44. Available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29735/1/Ilyashenko_Ilyashenko_Skobenko.pdf (accessed 13 February 2019).
13. Azarov M. (2010) *Upravlinnya derzhavnym byudzhetom Ukrayiny [Management of the state budget of Ukraine]*. Kyiv. Zovnishnya torhivlya. (in Ukrainian)
14. *Byudzhetne planuvannya ta kontrol' [Budget planning and control]*. *P'yatyfan: veb-sayt [Pyatyphan: Website]*. Available at: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=36139> (accessed 01 February 2019)
15. Melnychuk N. (2015) *Byudzhetne planuvannya u finansovomu menedzhmenti [Budget planning in financial management]*. *Baltiys'kyy zhurnal ekonomichnykh doslidzhen' [Baltic Journal of Economic Studies]*. vol. 1, no. 2, pp. 95–105.
16. *Byudzhetnyy kodeks Ukrayiny vid 08.07.2010 r. № 2456-VI [Budget Code of Ukraine dated 08.07.2010 № 2456-VI]*. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (accessed 01 January 2019).
17. *Konstitutsiya Brazyl'iyi [Constitution of Brazil]*. Available at: <http://www.v-brazil.com/government/laws/constitution.html> (accessed 21 January 2019).
18. Navchal'ni materialy dlya uryadiv. Zvit pro poperedniy byudzhet. MGP, 2012 [Training materials for governments. Pre-budget statement. MGP, 2012]. Available at: <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI-MG-Training-Pre-Budget-Statement.pdf> (accessed 05 January 2019).
19. Yevropeys'kyytaos 2011 8 lystopada, Dyrektyva 2011/85 / (2011). [EuroposTaos 2011 m. lapkričio 8 d. direktyva 2011/85/]. *YESprovymohydobyudzhetnykhramokderzhav-chleniv. Ofitsiyny zhurnal [ESdėlreikalavimų valstybių narių biudžetų sistemoms. Oficialusis leidinys]*. 306, 2011. 11. 23.
20. Zakon pro strukturu byudzhetu Lytovs'koyi Respubliki № IX – 1946 (2004). [LRbiudžetosandarosįstatymasNr. IX–1946]. *Visnyk [Žin]*. 4–47.
21. *Ministerstvo finansiv Niderlandiv [Ministry of Finance of the Netherlands]*. *Uryad Niderlandiv: veb-sayt [Government of the Netherlands: website]*. Available at : <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-finance> (accessed 07 January 2019).

Мельничук Н. Ю.

Национальная академия статистики, учета и аудита

РЕАЛІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ В ПОСЛЕДНІ РОКИ

Резюме

В статье освещены особенности бюджетного планирования как составляющей бюджетного менеджмента, что позволило исследовать теоретические представления о толковании существенных характеристик бюджетного планирования относительно выделения трех аспектов: организационного, управленческого, финансового. Обосновано, что к методам бюджетного планирования целесообразно относить балансовый, экспертный, нормативный, программно-целевой, комбинированный, экстраполяции, постатейный, аналитический, последовательного, синхронного, непрерывного и фиксированного планирования. Выделены принципы бюджетного планирования, в частности единства, непрерывности, неопределенности, гибкости, точности, участия, комплексности, оптимальности, необходимости, приоритетности, конкретности, научной обоснованности, объективности, сбалансированности, реальности, полноты, интегрированности, экономичности, периодичности, вариативности. Исследованы функции и разработан собственный научный подход к характеристике классификационных признаков видов бюджетного менеджмента.

Ключевые слова: планирование, бюджет, бюджетное планирование, органы государственной власти, составляющие бюджетного планирования.

Melnychuk Nataliia

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

FUNDAMENTALS OF THE BUDGET PLANNING IN UKRAINE OVER THE LAST YEARS

Summary

Within the article, features of the budget planning as a component of the budget management are highlighted, which made it possible to explore theoretical ideas about the interpretation of essential characteristics of the budget planning in order to distinguish three aspects, i.e.: organizational (activities of public authorities, which, using a set of organizational, technical and methodological measures, develop a plan for the receipt and use of budget funds for a certain period, the effectiveness of which affects the social and economic development of the country), managerial (a set of interrelated organizational, technical, methodic and methodological measures used by entities of the budget planning entities in the performance of management functions in order to improve the effectiveness of the budget management), financial (the totality of financial relations concerning the formation and use of budget funds to meet the needs of the society). The purpose of budgetary planning is determined, which aims to ensure a balanced budgetary policy in the sphere of formation and use of budgetary funds to increase the effectiveness of budgetary management, which will contribute to the socio-economic development of the country. The expediency is substantiated that methods of the budget planning should include: balance; experts; normative; special purpose program; combined; extrapolation; item-by-item; analytical; the method of sequential, synchronous, continuous and fixed planning. Principles of the budget planning are highlighted, in particular, the principle of unity, continuity, uncertainty, flexibility, accuracy, participation, complexity, optimality, necessity, priority, concreteness, scientific validity, objectivity, balance, reality, completeness, integrality, cost effectiveness, periodicity, variability. Functions are investigated and own scientific approach to characterization of classification features of budget planning types is developed, i.e. by the coverage period, means of performance, the degree of action, methods, progress, degree of coverage, tasks, level of management, terms. This made it possible to formulate a scientific basis for the development of analytical tools for assessing the planning of revenues and expenditures of the budget.

Keywords: planning, budget, budget planning, public authorities, components of the budget planning.